
Likeverd i praksis

ANMELDELSER

MORTEN MAGELSEN

Førsteamanuensis, Senter for medisinsk etikk
Universitetet i Oslo



Kjersti Skarstad

Funksjonshemmedes menneskerettigheter

Fra prinsipper til praksis. 128 s, ill. Oslo: Universitetsforlaget, 2019. Pris NOK 299

ISBN 978-82-15-03132-3

Statsviter Kjersti Skarstad har skrevet en innføringsbok om FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD). Konvensjonen ble ratifisert av Norge i 2013, men er ikke tatt inn i lovverket slik andre menneskerettighetskonvensjoner er.

Boka vil vise hva det vil si – prinsipielt og i praksis – at funksjonshemmede har de samme menneskerettigheter som alle andre. Konvensjonen har bidratt til en nødvendig bevisstgjøring. Forhold som før ble regnet som legitim

forskjellsbehandling, kan nå framstå som menneskerettighetsbrudd. Utviklingshemmede er en særlig sårbar gruppe. Blant annet er bruken av ulovlig tvang omfattende, også i Norge.

Problemene funksjonshemmede opplever, springer ikke primært ut fra biologisk uforanderlige egenskaper, men av samspillet mellom funksjonsnedsettelsen og samfunnet. Den rene «medisinske modellen» i forståelsen av funksjonshemming er utdatert. Dette har ledet til en erkjennelse av at svært mye kan oppnås med tilrettelegging. Et prinsipp i konvensjonen er retten til «rimelig tilrettelegging», slik at funksjonshemmede kan delta på samfunnets ulike arenaer som likeverdige borgere.

Konvensjonen fremhever retten til selvbestemmelse, også hos personer med svekkede kognitive evner. Det trengs systemer for beslutningsstøtte som kan styrke personens mulighet til å ta beslutninger i tråd med egne preferanser. I lys av dette kritiserer Skarstad det norske vergemålssystemet for å gi vergen for stor makt til å bestemme ut fra hva vedkommende selv mener er det beste.

Funksjonshemming og diagnose kan ikke i seg selv legitimere forskjellsbehandling, slik som bruk av tvang. Samtykkekompetanse er et sentralt vilkår i norsk helselovgivning og i tvangslovutvalgets forslag til ny tvangslov. Men er vilkåret diskriminerende overfor visse grupper? FNs CRPD-komité skal gå de enkelte land etter i sømmene. Tidligere i år krevde komiteen i sin tilsynsrapport at Norge må oppheve lovgivningen som gir adgang til tvang i helsetjenesten.

Dette er eksempler på at konvensjonen – og måten den fortolkes på – kan få store følger for helsetjenesten og gi opphav til nye diskusjoner. Boka er ikke spesielt tiltenkt helsepersonell og analyserer ikke konsekvensene for helsetjenesten i detalj. Like fullt er Kjersti Skarstads bok en meget lettlest innføring i et tema som er viktig for helsepersonell.

Publisert: 21. oktober 2019. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.19.0566
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 19. februar 2026.